

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 ได้กำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ จึงมุ่ง การวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนา ประเทศโดยการพัฒนาคนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรมให้เข้มแข็ง โดยพัฒนา คุณภาพคนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ศรัทธาและสืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีและค่านิยมที่ดีงาม มีร่างกายแข็งแรงได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องเท่าเทียมกันสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตพร้อมทั้งเร่ง พัฒนากำลังคนระดับกลางและระดับสูงให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานและสอดคล้องกับวิทยาการ สมัยใหม่โดยเฉพาะการพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้มีความเป็นเลิศบนฐาน ของการพึ่งตนเองสร้างสรรค์มูลค่าทางเศรษฐกิจและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ขณะเดียวกันให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ควบคู่กับการต่อยอดและใช้ประโยชน์ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดการองค์ความรู้ทุกด้านตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศอย่างเป็นระบบ รวมทั้งสร้างความมั่นคงในชีวิตแก่คนทั้งประเทศทั้งด้านรายได้ อาหารและที่อยู่อาศัยคุ้มครองสิทธิ และได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกันเพื่อสนับสนุนการพัฒนาให้เป็นสังคมของความพอเพียง เป็นธรรมและเป็นไทยนำไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึง การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นโดยสำรวจความต้องการ ของผู้เรียนจัดหลักสูตรที่มุ่งให้ประชาชนผู้รู้ในพื้นที่เป็นผู้สอนมีหลักสูตรสำหรับผู้ประกอบการเรียนรู้ เพื่อเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลของชุมชนและที่ปรึกษาทางวิชาการของ ชุมชนทำการวิจัยร่วมกับชุมชน การถอดรหัสความรู้ภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนให้เป็นความรู้ที่ เปิดเผยและสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่

ที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถจัดการความรู้ในชุมชน (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : 105) ในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 7 มาตรา 57 ได้บัญญัติไว้ว่า ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ความรู้ความชำนาญและภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 64) และจากหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้สนองต่อความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและจุดหมายของหลักสูตรที่ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยมี

จิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544) ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์โรงเรียนบ้านเม็กคำที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น (โรงเรียนบ้านเม็กคำ. 2550 : 105)

โรงเรียนบ้านเม็กคำมีกระบวนการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง โดยโรงเรียนได้เข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษาด้วยการจัดการความรู้โดยได้นำรูปแบบ เครื่องมือที่โครงการแนะนำมาปรับใช้ในโรงเรียนและนำลงสู่นักเรียน ซึ่งนายแพทย์วิจารณ์ พานิช กล่าวว่า “KM ด้านการศึกษาต้องมีจุดศูนย์กลางของเป้าหมายอยู่ที่การเรียนรู้ของนักเรียนหรือเป็น KM ครูเพื่อศิษย์” (<http://gotoknow.org/blog/thaikm/215687>) และรายงานวิจัยโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษาด้วยการจัดการความรู้พบว่า ผลที่เกิดขึ้นต่อความสัมพันธ์ของโรงเรียนและชุมชน ได้แก่ การมีกิจกรรมการกีฬา การร่วมกันพัฒนาสิ่งแวดล้อม และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนรู้ของนักเรียน (เลขา ปิยะอัจฉริยะ และคณะ. 2551 : 134)

จากผลการดำเนินกิจกรรมทำให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตลอดจนมีทักษะในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการประเมินคุณภาพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการเรียนรู้เพื่อกระตุ้น สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ผ่านฐานการเรียนรู้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นในวรรณกรรมท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กดำ

วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง เรื่องที่บันทึก ภาพเขียน ข้อคิด หรือเรื่องเล่าสืบทอดติดต่อกันมาเป็นเวลานานในชุมชนบ้านเม็กดำ ซึ่งเล่าหรือบันทึกโดยคนในชุมชนและถ่ายทอดให้กับคนในท้องถิ่นเดียวกัน ซึ่งประกอบไปด้วยตำนานสายน้ำลำพังชู สุภาษิตคำสอน พิธีกรรมในชุมชนสรวงัญญา นิทานพื้นบ้าน และประเพณี

การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการเพื่อค้นหาความรู้และดึงความรู้ฝังลึกของบุคคลออกมาใช้งาน ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านฐานการเรียนรู้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีกรอบการจัดการความรู้ตามแนวคิดของ โนนากะ และทาเคอุชิ คือ เรื่องเล่าเร้าพลัง การสกัดขุมความรู้ การสังเคราะห์แก่นความรู้ การทบทวนหลังการปฏิบัติงาน และการถอดบทเรียน

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนบ้านเม็กดำ ตำบลเม็กดำ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2552

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ผู้รู้กลุ่มคนในชุมชนเม็กดำที่มีแนวคิด ความรู้ ประสบการณ์ในวรรณกรรมท้องถิ่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนเห็นคุณค่าในวรรณกรรมท้องถิ่นเกิดความรักและภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง
2. นักเรียนสามารถถ่ายทอดและสืบสานวรรณกรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืน
3. ได้เก็บรวบรวมวรรณกรรมท้องถิ่นของชุมชนเม็กดำ